

ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ НА ІНСТИТУЦІЙНОМУ РІВНІ

П.М. Григорук, С.С. Григорук

(Україна, Хмельницький, Хмельницький національний університет)

Розроблено методику визначення рівня внутрішнього забезпечення якості освіти на інституційному рівні. Вона включає формування системи показників та індикаторів у відповідності до стандартів ESG-2015, методи їх вимірювання та зведення до кількісної форми, переведення отриманих числових оцінок у якісні з подальшою ідентифікацією рівня внутрішнього забезпечення якості освіти.

Інтернаціоналізація української вищої освіти, входження українських закладів вищої освіти (ЗВО) до Європейського освітнього та дослідницького простору вимагає від закладів формування привабливої та конкурентоспроможної системи вищої освіти та освітньої діяльності, спрямованої на надання якісної доступної освіти впродовж життя, яка розвиватиме здібності, формуватиме гуманістичне світосприйняття, мотивацію до побудови громадянського суспільства та сприятиме творчій самореалізації особистості.

Вирішальна роль у вирішенні таких завдань належить системі забезпечення якості освіти, невід'ємною складовою якої є система забезпечення якості в закладах освіти (система внутрішнього забезпечення якості освіти, СВЗЯО). Структура та складові такої системи, політики, процедури і заходи, які реалізуються нею, визначаються Законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту» [1,2], Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти ESG-2015 [3]. При цьому ключовою метою Європейських стандартів і рекомендацій є сприяння спільному розумінню внутрішнього забезпечення якості в контексті розвитку національних та інституційних систем забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти, а також на рівні міжнародної співпраці.

Побудова та функціонування СВЗЯО неможливі без моніторингу якості освіти. Ця процедура, відповідно до Статті 48 Закону України «Про освіту», являє собою систему послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей [1]. Ефективна моніторингова діяльність ЗВО повинна бути спрямована на збір й аналіз даних щодо реалізації студентоцентрованого підходу до навчання, включаючи створення необхідної нормативно-правової, інформаційної та ресурсної підтримки освітнього процесу, використання

гнучких навчальних траєкторій, оцінювання результатів навчання студентів на основі чітких та прозорих критеріїв, оцінювання педагогічної та наукової діяльності науково-педагогічних працівників, визнання компетентностей, здобутих поза формальними освітніми програмами, визначення ступеня урахування вимог стейкхолдерів та ринку праці до організації освітньої діяльності. Це зумовлює необхідність розробки дієвих інструментів моніторингу як складових механізму самоуправління та самоорганізації системи внутрішнього забезпечення якості.

Одним із ключових завдань такого моніторингу є визначення рівня внутрішнього забезпечення якості освіти, яке може бути вирішено за допомогою застосування методів прикладного статистичного аналізу та кваліметрії.

Завдання дослідження полягало у наступному: Розробити систему індикаторів, відповідних їм показників та механізмів їх вимірювання для визначення рівня ВЗЯО у відповідності до вимог ESG-2015

У цій публікації використано наступне трактування понять індикатор та показник.

Індикатор – елемент, який відображає рівень (стан) системи забезпечення якості освіти або її підсистеми у зручній для сприйняття формі

Показник – кількісно вимірювана (оцінена в інший спосіб) характеристика однієї або декількох властивостей освітньої діяльності або вищої освіти, що відображають їх результати. Він слугує для визначення рівня забезпечення відповідного індикатора.

Ця розробка виконувалась у рамках із реалізації міжнародного проекту QUAERE: «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі європейських стандартів та рекомендацій» [4] у рамках програми Erasmus+ «Розвиток потенціалу вищої освіти» (реєстраційний номер проекту 562013-ERP-1-2015-1-PLERPKA2-SVNE-SP). Вона призначена для визначення рівня ВЗЯО у кількісному та якісному еквіваленті по окремо взятій програмі, групі програм, в цілому по ЗВО у процесі самоаналізу з метою виявлення слабких позицій та відстеження динаміки зміни рівня як забезпечення якості освіти в цілому, так і для окремих її складових.

У своєму дослідженні ми базувались на таких основних принципах:

1. Система визначення рівня внутрішнього забезпечення якості освіти (СВРВЗЯО) не повинна дублювати існуючі системи оцінки провадження освітньої діяльності ЗВО.

2. СВРВЗЯО має бути простою у користуванні.

3. СВРВЗЯО має бути зрозумілою для широкого кола користувачів.

4. СВРВЗЯО повинна містити можливість робити конкретні зрізи та комбінації цих зрізів по: окремих показниках; окремих індикаторах; окремих програмах; окремих підрозділах; загалом по ЗВО.

З огляду на викладені вище принципи, ми пропонуємо наступні схему побудови індикаторів та модель визначення рівня СВЗЯО (рис. 1, 2), де:

S_i – i -тий стандарт ESG-2015;

$I_{i,j}$ – j -тий індикатор i -того стандарту ESG-2015;

$P_{i,j,k}$ – k -тий показник j -того індикатора i -того стандарту ESG-2015;

- L^N – кількісний рівень;
- L^Q – якісний рівень;
- L_S – рівень забезпечення стандарту ESG-2015;
- L_I – рівень індикатора;
- L_P – рівень показника.

Оцінювання відповідності стандарту $i, i=1..9$							
Система показників, m_i - кількість часткових індикаторів, k_{ij} – кількість показників для визначення j -того часткового індикатора, $j=1.. m_i$	Система індикаторів, $j=1.. m_i$	Інтегральний індикатор	Визначення рівня				
$\left\{ \begin{matrix} P_{i,1,1} \\ P_{i,1,2} \\ \dots \\ P_{i,1,k_{i,1}} \end{matrix} \right\}, \left\{ \begin{matrix} P_{i,2,1} \\ P_{i,2,2} \\ \dots \\ P_{i,2,k_{i,2}} \end{matrix} \right\}, \dots, \left\{ \begin{matrix} P_{i,m_i,1} \\ P_{i,m_i,2} \\ \dots \\ P_{i,m_i,k_{i,m_i}} \end{matrix} \right\}$	$\Rightarrow \{I_{i,j}\} \Rightarrow$	$L_{S_i}^N \Rightarrow$	<table border="1"> <tr><td>Рівень1</td></tr> <tr><td>Рівень2</td></tr> <tr><td>...</td></tr> <tr><td>Рівень s</td></tr> </table>	Рівень1	Рівень2	...	Рівень s
Рівень1							
Рівень2							
...							
Рівень s							

Рис.1. Схема побудови індикаторів

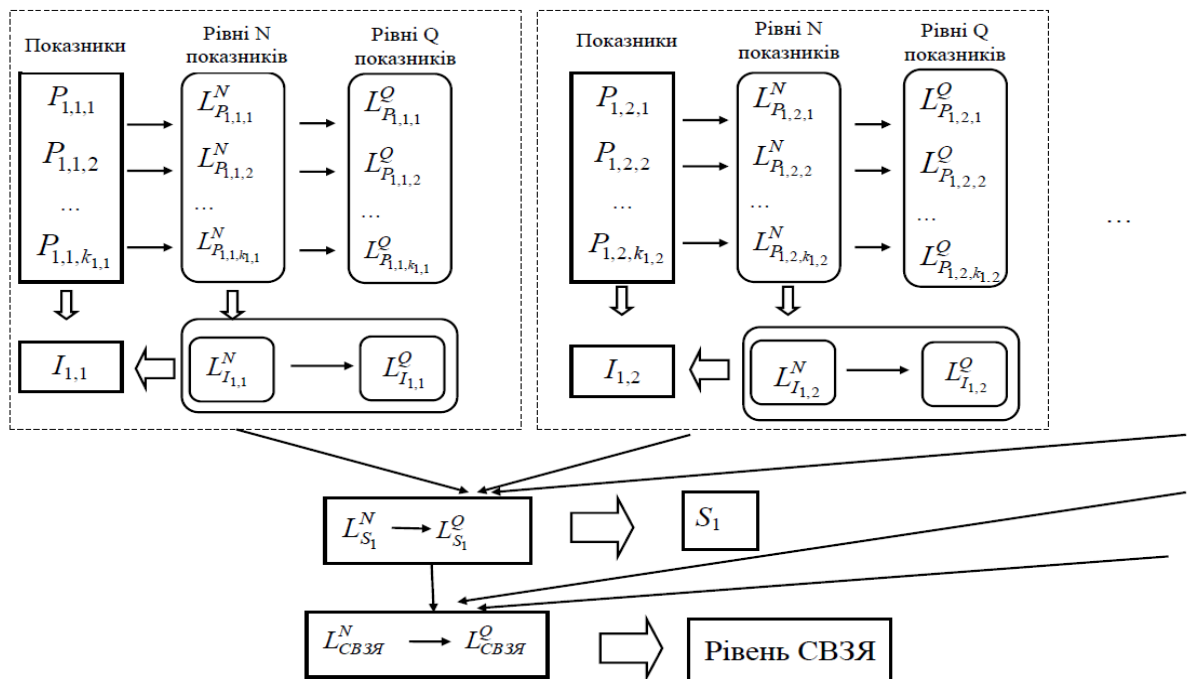

Рис. 2. Модель визначення рівня СВЗЯ

Для вимірювання та визначення рівня ВЗЯО пропонується:

- визначати кількісний рівень окремого індикатора (стандарту тощо) за методом зважених сум, коли кожен визначальний показник має свою вагомість;
- для визначення якісного рівня окремого індикатора (стандарту тощо) використати перетворення за шкалою Харрінгтона з певною модифікацією (механізм відпрацьований), яке дозволяє перевести кількісне значення (наприклад, частку, або відсоток) у якісне значення.

Для визначення кількісного рівня ВЗЯО ми пропонуємо використовувати лише дві шкали: дихотомічну (Так/Ні =1/0), яка свідчить про наявність/відсутність певної характеристики, та метричну (кількісну). На наш погляд, це знижує суб'єктивність в оцінюванні.

Зокрема, використання значень 1/0 для дихотомічної шкали (її квантифікація) надає можливість урахування або неврахування показника в їх інтегральній згортці при визначенні значення індикатора.

Для вимірювання показників за метричною шкалою пропонується використовувати частки, це спрощує їх згортку (чим ближче до 1, тим краще; 1 є ідеалом). При цьому абсолютні показники (кількість, обсяг, тощо) незручні, тому що: по-перше, ускладнюють процедуру згортки (важко визначити рівень «ідеалу»); по-друге, не дають можливості порівняти різні навчальні заклади вищої освіти одним показником (наприклад, за кількістю публікацій у фахових виданнях – у закладах з більшою кількістю працівників цей показник зазвичай вищий); по третє, високий рівень значень показника за однією шкалою (наприклад, обсяг НДР у тис. грн.) нівелює варіацію показника, який має менший рівень вимірювання (наприклад, кількість публікацій у, проіндексованих у науко метричних базах Scopus та WOS);

Використання порядкових шкал для вимірювання показників на даному етапі не є доцільним, оскільки: це істотно підвищує суб'єктивність оцінок; зазвичай, такі вимірювання передбачають залучення експертів, що ускладнить процедуру збору даних та збільшить тривалість її в часі; це вимагає додаткових розрахунків (узгодження думок експертів, побудову узагальнених оцінок експертів тощо); це істотно ускладнить процедуру згортки показників (рангові дані не є метричними і вимагають спеціальних методів опрацювання).

Пропонується здійснювати побудову часткового індикатора за правилом зваженої адитивної згортки (метод зважених сум), коли кожен визначальний показник має свою вагомість і входить з ним у загальну суму. За умови нормалізації ваг та використання дихотомічної та метричної шкал, описаних вище, кількісна міра індикатора гарантовано буде знаходитись в межах [0; 1].

Для визначення рівня часткового індикатора можна використати перетворення і, відповідно, модифіковану шкалу Харрінгтона. Таке перетворення дозволяє перевести кількісне значення (наприклад, частку, або відсоток) у якісне значення (таблиця 1).

Таблиця 1

Схема переходу від кількісних рівнів до якісних

Діапазон значень за інтегральним показником	Рівень якості за модифікованою шкалою Харрінгтона	Рівень якості за європейською шкалою
0,00..0,35	Дуже погано	Повністю не відповідає
0,36..0,46	Погано	Відповідає частково
0,47..0,63	Задовільно	
0,64..0,80	Добре	Відповідає переважно
0,81..1,00	Дуже добре	Відповідає повністю

Отже, за кожним індикатором можна визначити рівень внутрішнього забезпечення якості. Це дозволяє виявити «вузькі місця» ЗВО в організації освітньої діяльності з позицій забезпечення якості освіти, а також сприяє формуванню необхідних управлінських впливів для подальшого розвитку системи ВЗЯО.

Висновки.

Результати проведених досліджень дозволяють побудувати систему показників та індикаторів для визначення рівня внутрішнього забезпечення якості. Їх аналіз в динаміці дозволить виявити тенденції у функціонуванні системи внутрішнього забезпечення якості та своєчасно відреагувати та подолати в її організації. Перспективою подальших досліджень є ідентифікація показників та індикаторів у відповідності до Європейських стандартів і рекомендацій ESG 2015.

Перелік посилань

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf
4. Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі європейських стандартів та рекомендацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://quaere.khnu.km.ua/>